

**ОБЩЕСТВЕНИ НАГЛАСИ КЪМ СОЦИАЛНАТА УСЛУГА "ПРИЕМНА ГРИЖА" В
ОБЩИНА РУСЕ**

Георги Стефанов

Докторант в Русенски Университет „Ангел Кънчев“, 7017 - Русе, ул. “Студентска” № 8

Email: gembarliak@abv.bg

**SOCIETY ATTITUDE TOWARDS THE SOCIAL SERVICE “FOSTER CARE” IN
MUNICIPALITY OF RUSE**

George Stefanov

PhD student at University of Rousse "Angel Kunchev", 7017 - Ruse, "Student street " № 8 Email:

gembarliak@abv.bg

ABSTRACT

State responsibility is to ensure the children welfare with the help of active civil society. Social service "foster care" takes priority in terms of dynamic development of social services and intensive process of deinstitutionalization of children. Public attitude is an important factor for the realization of this type of social service. It determines its social significance and importance as part of the social assistance system. The study was conducted in the Municipality of Rousse in 2012.

Key words: foster care, society attitude toward, inquiry-interview

Ефективната социална работа и развитието на социалните услуги не биха били възможни без подкрепата на обществото.

Съществуват данни за прилагането на модели на приемна грижа у нас в периода 1936-1940 г. В съвременния си вариант приемната грижа, като социална услуга и част от системата на социална работа е сравнително нов феномен за българското общество.

Значимостта на проблема е свързан с Националната стратегия за детето на България за 2008 – 2018 г., където се посочва, че развитието на децата и защитата на техните права е национален приоритет, изискващ концентрация на ресурси, постоянно политическо и *обществено внимание* и максимална координация на политиките [5].

Акцентирайки на общественото внимание извеждаме и *значимостта от провеждането на изследване на обществените нагласи* към приемната грижа, която е компонент на реформата в областта на закрилата на децата. Значимостта на проучването е свързана с нуждите на системата на приемна грижа, която се изгражда от взаимодействието на институции и граждани и се оформя от обществените нагласи. Развитието на социалната услуга приемна грижа е насочена към създаване на условия за отглеждане на всяко дете в семейна среда, намаляване дела на децата в специализирани институции и създаване на механизми и системи, които да гарантират предлагането на качествени грижи и услуги за децата, временно или постоянно отделени от своите *биологични семейства*.

Философията на приемната грижа е в оказването на подкрепа на деца в риск и техните семейства. Условията за прилагане на приемна грижа у нас са обособени в нормативна уредба, чл. 4, 25-30а от Закона за закрила на детето; чл. 27 от Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето; чл. 16-19 от Наредбата за условията и реда за кандидатстване, подбор и утвърждаване на приемни семейства и настаняване на деца в тях; чл. 18-29 от Наредба за критериите и стандартите за социални услуги за деца. Настаняването в приемно

семејство, като мярка за закрила на дете има също така юридическа характеристика, ред за осъществяване на процедурата и резултати от нея [12].

Моника Борисова разглежда същността на приемната грижа и промените, които настъпват в световен мащаб. Авторката описва няколко основни момента, единият от които е заместването на терминът „приемна грижа“, с „лице, което полага приемна грижа“. Свързва това с относително нова тенденция, която поставя ударението върху поддържането на връзки с *биологичните родители* [2]. Позовава се на виждането на Шанти Джордж и Нико ван Анденховън, които изследват динамиката и развитието на приемната грижа в различни страни по света, че приемната грижа във все по голяма степен се разглежда, като допълнение, а не като заместител на отношенията с *биологичните родители* [пак там].

Целта на изследването е да се проучат обществените нагласи на граждани от град Русе към социалната услуга приемна грижа.

Задачите на изследването са:

Да се представят вече *проведени изследвания* по темата; Да се изготви *анкета*; Да се направи *план* за провеждане на анкетата с място и целева група; Да се извърши *обработка* на анкетата и *анализ* на резултатите; Да се оформят *изводи*.

Анализ на изследвания по темата

През 2010 г. Институт за социални дейности и практики /ИСДП/ прави проучване на нагласите и разбирането за приемна грижа сред професионалисти, приемни родители, биологични родители и деца и младежи, преминали през приемна грижа [4]. Целевата група са граждани, тясно свързани с приемната грижа, което обуславя насоката на изследване към специфични, законови и практически страни на приемната грижа, силни и слаби страни на системата за приемна грижа.

През 2006 г. е проведено мащабно изследване с над хиляда участника описано в „Доклад от проведено национално изследване относно нагласите към услугата „приемна грижа“ в България“ 2006 [7]. Изследването провежда екип от ИСДП и от Агенция за социално-икономически анализи /АСА/ с подкрепа от Държавна агенция за закрила на детето /ДАЗД/ и Агенция за социално подпомагане /АСП/. Изследването е по проект на ДАЗД и УНИЦЕФ.

Проучване от 2012 г., което се провежда в София сред родители с малки деца, учители и ученици показва следното: „Социологическото проучване на МБМД показва положителна промяна в обществените нагласи към деинституционализацията на децата от домове, разгръщането на приемната грижа и осиновяването“ [6]. Деинституционализацията е част от Националната стратегия „Визия за деинституционализация на децата в България“, в чиито план за изпълнение е включено развитието на социалната услуга приемна грижа. Планирането и реализирането на дейности на национално и локално ниво са свързани с основната цел на стратегията, а именно намаляването броя на децата в специализираните институции и подобряване условията им на живот.

Приемна грижа е в процес на обособяване и намиране на ролята си, като значим обществен фактор във формирането на съзнателно, социално и демократично общество. У нас повечето автори посочват, че един от основните проблеми в областта на приемна грижа е липсата на достатъчно информираност на обществото по ключовите въпроси и проблеми на приемната грижа. В тази връзка през последните няколко години у нас се извършват няколко информационни кампании за популяризиране на приемната грижа.

Ето и няколко примера:

На 24 февруари 2010 г. Комплексът за социални услуги за деца и семейства /КСУДС/ - Русе стартира първата по рода си информационна кампания, чиято цел е да запознае и

пробуди интереса на населението от по малките населени места в Русенска област с т.н. услуга приемна грижа за деца лишени от родителска грижа [8].

През април 2010 г. УНИЦЕФ България прави национална информационна кампания за приемна грижа „Всяко дете иска семейство“ в партньорство с Министерство на труда и социалната политика, Агенция за социално подпомагане и Държавна агенция за закрила на детето [9].

През 2011 г. социални работници от Областния център по приемна грижа - София провеждат в гр. Пирдоп информационна кампания по приемна грижа. За кампанията са поканени младежи доброволци на Българския червен кръст [10].

През 2011 г. БМЧК прави национална доброволческа информационна кампания по приемна грижа [11].

Методология на настоящото изследване

Изготвяне на анкета

В областта на социалните дейности въпросника е един от важните инструменти за научно изследване на даден проблем [1]. Научно-теоретичното и професионално практичното познание и техните допирни точки са базисните компоненти на структурата на обществено значимата изследователска дейност

За целта на настоящото изследване бе извършен анализ на анкети на общественозначими въпроси, тяхната структура, съдържание и оформяне на въпросите. Установено бе, че структурата на всички анкети включва въпроси свързани с *личния* мотив на анкетирания за участие в конкретното проучване. Също така се включват въпроси за ниво на информираност на респондента по разглеждания въпрос, евентуални професионални отношения и компетенции. Анкетираният получава възможност да даде мнение и препоръки по разглеждания проблем. Моделът на повечето анкети комбинира въпроси от затворен и отворен тип. Установеното от анализа се използва за изграждане на настоящата анкетата. В оформянето на въпросите се включиха специалисти социални работници и психолози от КСУДС-Русе, чиято професионална дейност и компетенции е в областта на Приемната грижа и работата на терен.

Проблемни ситуации при изготвянето на анкетата. Оформянето на въпроси на обществено значима тема е трудна, но не и непостижима задача. Желанието за постигане на непринуденост в отношението на анкетирания възниква въпроса как да се избегнат *социално приемливите* отговори, които могат да се различават от личното мнение и позиция на анкетирания.

От друга страна изборът на *отворени въпроси* извеждат трудности с интерпретацията на отговорите. За справяне с това се въвежда условия при даването на отговор по конкретен въпрос. Използва се обръщението: „*Моля, дайте кратък и аргументиран отговор*“. Целта е анкетирания да се мотивира да изрази нагласата си по съществуващата на проблема.

При финалното оформяне на анкетата се избра варианта, *затворени и отворени въпроси*. Включена бе опция за изразяване на лично мнение и препоръки от анкетирания. В проучването се постави информиращ и насочващ елемент с цел обогатяване и развитие на общественото мнение по въпроси с национална и обществена значимост.

Ход на изследването

На десети и единадесети март две хиляди и дванадесета година (10 и 11.03.2012 г.) в град Русе, район „Парка на младежта“ се проведе *анкета - интервю* на тема „*Обществени нагласи към социалната услуга „Приемна грижа“ в Община Русе*“. Анкетирани бяха четиридесет човека на възраст от 15 г. до 77 г. с различен социален, семеен, образователен и професионален статус. Изборът на респонденти бе целенасочено балансиран по критериите: *възраст, пол и семейно положение* (по последния, *двойки и двойки с деца*).

Изборът на физическа среда за проучването е свързан с достъпа до повече граждани, чиито нагласи за комуникация са по-скоро положителни и биха откликнали на поканата за участие в допитването.

Проучването се проведе в екипа социален работник и психолог работещи в КСУДС Русе с опит в провеждането на информационни кампании и срещи, свързани с приемната грижа. Опитът показва, че съществуват нагласи и желание от страна на гражданите да участват в подобни дейности.

За същинската част на проучването се обособи място, където се разположиха маса и няколко стола съответно за участниците в проучването. Във връзка с ползването на обществено място бе взето разрешение от ръководството на КСУДС, информирани бяха представители на Отдел закрила на детето /ОЗД/, Районна дирекция социално подпомагане /РДСП/ и Община Русе.

Контакта с гражданите се осъществява с инициатива – покана от анкетаторите към хора, минаващи в близост. Първият резултат показва, че около 50 % от поканените приемат да участват. След оформянето на *анкетна среда*, „анкетатор – анкетирани“ се пристъпва към инструктаж на участниците. На анкетирания се обяснява, че участват в проучване с научна цел, като информацията, която се събира е напълно конфиденциална. По време на допитването се оформят диалози или дискусии в зависимост от това дали анкетирания е един или са двама. По време на анкетирания се използват подходите на *фасилитиране*, *мотивиране* и насочване на вниманието на участниците към същността на темата. Като част от проучването участниците получават информационни материали за доставчиците на социалната услуга приема грижа, интернет източници и ресурси, свързани с приемната грижа.

Резултати и анализ на резултатите

Резултатите от проучването, свързано с обществените нагласи на граждани от Русе към социалната услуга Приемна грижа показва, че 75% от анкетирания са запознати със съществуването на тази социална услуга. 30 от общо 40 анкетирани дават положителен отговор на въпроса: „*Знаете ли какво е приемна грижа?*“. 70% от анкетирания свързват приемната грижа с вид социална услуга, а 30 % имат и допълнителна информация, чиито произход свързват с медии или близки и познати.

Интерпретациите и обобщението на въпросите: „*Какво е за вас семейството?*“ и „*Трябва ли да има приемна грижа и защо?*“ показват, че близо 90% от анкетирания посочват като основна тяхна ценност семейството, а 80% подкрепят нуждата от съществуване на тази социална услуга с основна цел подкрепа на деца в нужда.

На въпросът „*Обмисляли ли сте възможността да станете приемни родители?*“ 70% дават отрицателен отговор, а останалите 30% споделят опит в гледането на деца на роднини и близки, което определят като насока за положителен отговор. 80% от анкетирания *нямат* нагласа да се възползват от приемна грижа за своето дете. Обясняват нагласата си с липса на очаквания да *попаднат* в подобна ситуация, а при евентуална такава, биха разчитали на роднини и близки. Останалите 20 % имат нагласа да се възползват от приемна грижа, при нужда.

На въпросите свързани с личните нагласи към приемната грижа, като „*За какво бих/не бих станал приемни родители?*“ се оформиха отговори *За приемно родителство*, около 55 % одобряват мотива *подкрепа на детето* и 35% мотива *подкрепа на детето и евентуалните приемни родители*. Останалите 10% от анкетирания са мотивирани за *приемничество*, *по скоро в подкрепа на приемните родители*. 90% от участниците посочват, като причина *да не желаят да станат приемни родители*, проблеми от жилищно и финансово естество, 10 % посочват лични проблеми.

По отношение на законови и практически характеристики на приемната грижа по-голямата част от анкетирания *нямат* информация, че общината и неправителствени

организации предлагат тази услуга, но изразяват предположение в тази посока. Споделят положителна нагласа към компетентността на предоставящите услугата приемна грижа. 70 % ще препоръчат на свой роднина или близък да ползва приемна грижа, което от една страна показва, желание за подкрепа, а от друга контрастира с нежеланието на анкетирания лично да се възползва от услугата. Като основна причина се посочва възприемането на приемната грижа, като част от социалните проблеми, чиято тежест е немалка, поради което личното поемане на такава е по-скоро нежелано.

Изводи

Проучването показва, че като цяло сред гражданите на град Русе има изградена нагласа към социалната услуга приемна грижа. От анализа на резултатите се вижда нагласа за отношение по всички области на анкетното питане, като *информираност, лично отношение, нагласи към закон и практики, даване на предложения и препоръки*. Общият профил на участника в проучването показва човек, който е информиран по темата, има лично отношение, оценява положително съществуването на подобен тип услуги, но по-скоро не би се възползвал като потребител или изпълнител на приемна грижа, има нужда от повишаване на информираността по отношение на законови и практически моменти при приемната грижа. Идеята на изследването предполага то да разшири обхвата на своите цели. Застава зад нуждата от провеждане на мащабно изследване с *широката общественост*, чиито нагласи и подкрепа са жизнено важни за решаването на социални въпроси свързани с по-доброто бъдеще на децата в България.

ЛИТЕРАТУРА :

1. Атанасов, А. 2010. Изкуството да се задават въпроси и да се получават отговори, София, Софттрейд. 9
2. Борисова, М., 2007. Приемната грижа в кадър и в перспектива, София, 69
3. Димитрова, Н., Стойкова, Н., 2011. Насоки за развитие на приемната грижа в България, ИСДП, С.
4. Димитрова, Н., Стойкова, Н., 2011. Поглед върху приемната грижа в България, ИСДП, С., 22-36
5. http://www.asp.government.bg/ASP_Files/NacionalStrategydeca.htm
6. http://bnr.bg/sites/radiobulgaria/Lifestyle/Life/Pages/220212_domove_deca.aspx
7. http://reachout.bg/files/custom/FosterCare_Doklad%202006.pdf
8. http://www.ruseinfo.net/news_77898.html
9. <http://www.unicef.bg/news/unicef-startira-nacionalna-kampaniya-za-priemna-grija>
10. <http://www.priemime.bg/?page=6>
11. <http://youth.redcross.bg/campaigns/vsichki-imame-grijata/predi-nachaloto/>
12. <http://sacp.government.bg/normativna-uredba/podzakonovi/nastaniavane-priemno-semeistvo/>